

O PREZENTARE SUCCINTĂ A TISA ȘI A IMPLICAȚIILOR ACESTUI ACORD

Alina Aluculesei¹

Alexandra Rădan²

¹⁾²⁾*Institutul de Economie Mondială - Academia Română, București, România*

Rezumat

Articolul prezintă o expunere rezumativă a unui nou Acord privind comerțul cu servicii, aflat încă în curs de negociere. Subiectele atinse în prezenta lucrare sunt: (a) De ce este necesar un nou acord privind comerțul cu servicii? (b) Care va fi arhitectura acestuia și cum se diferențiază de Acordul General privind Comerțul cu Servicii (GATS) al OMC? (c) Ce subiecte sunt considerate drept problematice de către statele care participă la negocieri? Articolul punctează faptul că necesitatea apariției acordului TiSA își are rădăcinile în eșecul de a finaliza negocierile privind serviciile din cadrul Runde de la Doha, iar adoptarea tratatului ar simplifica relațiile de afaceri între țările membre și ar stabili un nou standard global pentru comerțul cu servicii.

Cuvinte-cheie: comerț cu servicii, TiSA, OMC, Runda Doha, negocieri comerciale

Clasificare JEL: F13, F23, L22, L88

1. Introducere

TiSA este un acord multilateral aflat încă în stadiu de negociere la care participă 23 de membri ai Organizației Mondiale a Comerțului (OMC)³. Procesul de aderare este deschis noilor membri atât în timpul negocierilor, cât și după ce tratatul va fi semnat (Parlamentul European, 2016). Participanții la negocieri reprezintă aproximativ 70% din comerțul mondial cu servicii, fiecare dintre aceștia având un interes național în liberalizarea acestuia. Susținătorii acordului TiSA consideră că un singur acord plurilateral ar simplifica relațiile de afaceri între țările membre și ar stabili un nou standard global pentru comerțul cu servicii, care, în cele din urmă, va putea fi încorporat în OMC.

În prezent, se poartă încă negocieri cu acei membri ai OMC care au drept scop principal facilitarea comerțului cu servicii, preponderent în sectoarele: finanțe, telecomunicații și comerțul online (Herdegen, 2016).

TiSA nu include toate țările dezvoltate și nici principalele economii emergente, unul dintre absenți fiind deocamdată China, chiar dacă aceasta și-a anunțat intenția de a lua parte la runde de negocieri (Dur & Elsig, 2015). Pentru China, participarea la acordul TiSA ar implica multiple avantaje, cel mai notabil fiind chiar dezvoltarea sectorului de servicii cu un puternic efect multiplicator. Intrarea pe piața internă a investitorilor străini constituie un alt avantaj important care îi poate permite Chinei să progreseze. Pătrunderea în țară a

¹ Asistent cercetare în cadrul Institutului de Economie Mondială al Academiei Române

² Asistent cercetare în cadrul Institutului de Economie Mondială al Academiei Române

³ Australia, Canada, Chile, Taiwan-China, Columbia, Costa Rica, Hong Kong-China, Islanda, Israel, Japonia, Coreea de Sud, Liechtenstein, Mexic, Noua Zeelandă, Norvegia, Pakistan, Panama, Peru, Elveția, Turcia, Statele Unite, Mauritius - prima țară africană care a luat parte la negocieri - și UE

echipamentelor noi și a unui know-how inovativ deținut de companiile străine vor facilita tranziția de la vechiul model de dezvoltare economică, bazat pe factori de producție, la cel care vizează servicii și produse cu valoare adăugată mai ridicată. Participarea în cadrul acordului va plasa China pe o poziție nouă, cea de participant activ în comerțul cu servicii, permițându-i să se implice în negocieri și să aibă un cuvânt de spus pe această piață. Un alt beneficiu este creșterea eficienței economice prin alocarea optimă a resurselor, prin impulsivarea exporturilor cu avantaj comparativ în detrimentul importurilor (Xinquan & Nianlu, 2016).

Inițiativa creării unui nou acord privind comerțul cu servicii a aparținut Statelor Unite ale Americii și Australiei. Mizele adoptării acestui acord sunt mari pentru SUA, luând în considerare că aproximativ 80% din exporturile și, respectiv, 90% din importurile acestui stat se vor supune reglementărilor prevăzute în TiSA (Marchetti & Roy, 2013). Acordul este văzut ca inițiativa administrației Obama, care a avut ca scop dezvoltarea oportunităților economice pentru generarea unui număr mai mare de locuri de muncă și pentru creșterea exporturilor de servicii (Coalition of Services Industries, 2016). Este important de menționat că în urma finalizării negocierilor legate atât de TiSA, cât și de Parteneriatul Transpacific (TPP) și Parteneriatul Transatlantic pentru Comerț și Investiții (TTIP), Statele Unite ale Americii va fi singurul stat membru al OMC implicat în toate cele trei acorduri, consolidând și mai mult relația dintre SUA și Uniunea Europeană și conducând la un grad mai ridicat de integrare economică și politică între cele două entități (Bălătescu, 2014).

Discuțiile preliminare privind forma și structura acestui nou acord au avut loc în anul 2012, între „Adevărații prieteni ai serviciilor” („Really Good Friends of Services” – RGFs). RGFs este o coaliție ad-hoc a membrilor OMC, care și-au arătat disponibilitatea pentru a avansa negocierile începute în cadrul Rundei Doha. Putem afirma, așadar, că necesitatea apariției acordului TiSA își are rădăcinile în eșecul de a finaliza negocierile privind serviciile.

Discuțiile au fost demarate în 2013, la Geneva, la inițiativa membrilor din grupul prietenilor adevărați ai serviciilor. Uruguay a fost prima țară participantă la discuțiile privind noul acord care a decis retragerea din negocieri. Hotărârea a fost luată de către președintele țării, Tabare Vazquez, în urma votului majoritar al coaliției de guvernare politice de stânga, cu privire la analiza impactului pe care acordul l-ar avea asupra liberalizării anumitor servicii. Ministerul Industriei, Energiei și Minelor a declarat că sunt prevederi ale TiSA care reprezintă un risc pentru sectorul de telecomunicații, iar liberalizarea unor sectoare de servicii (telefonie fixă, electricitate, apă, gaze) deținute în totalitate de către companiile de stat nu este o opțiune validă. Alte ministere care s-au opus continuării participării la negocieri sunt: Ministerul Muncii și Securității Sociale (anumite reglementări TiSA au fost considerate contradictorii normelor Organizației Internaționale a Muncii – ILO); Ministerul Agriculturii; Ministerul Turismului (cu motivația că sectorul turismului este liberalizat deja); Ministerul Sănătății (datorită schimbărilor rapide în domeniul sănătății nu a putut fi formulată o listă negativă suficient de cuprinzătoare). Alte două țări au urmat modelul Uruguay-ului, și anume Paraguay și Singapore. Singapore s-a retras în momentul în care Australia, Statele Unite ale Americii și Uniunea Europeană și-au expus atât punctele de vedere, cât și cererile (Weller & Yi-chong, 2015).

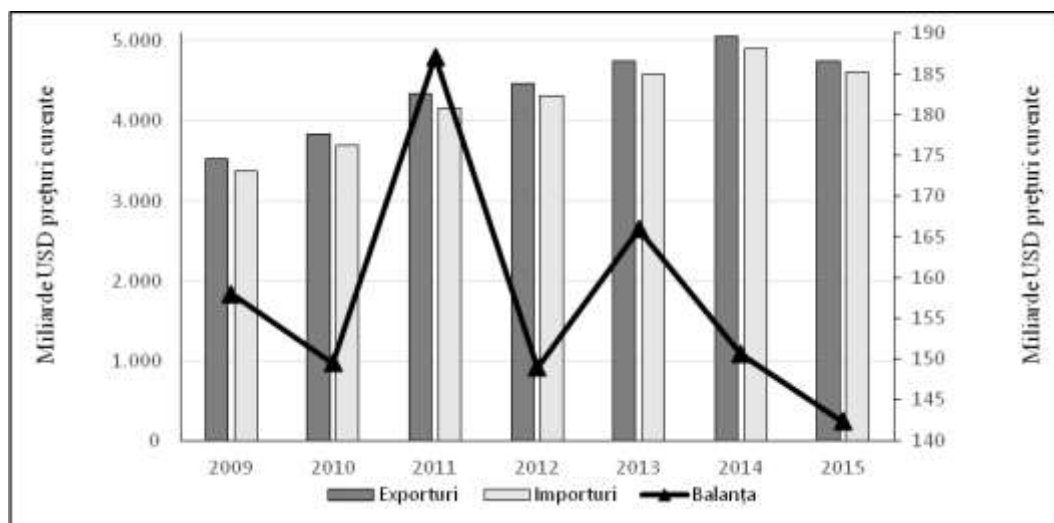
În data de 15 februarie 2013, Uniunea Europeană a prezentat în mod oficial o nouă propunere pentru a deschide negocierile, propunere care indică TiSA ca fiind în primul rând un acord plurilateral preferențial ce respectă condițiile prevăzute de Acordul General privind Comerțul cu Servicii (GATS) al OMC. Tratatul are drept scop liberalizarea comerțului internațional cu servicii, fără a acoperi comerțul cu bunuri și sfera investițiilor. Negocierile au fost lansate în aprilie 2013, însă obiectivul părților de a finaliza acordul în 2016 nu a putut fi atins.

De asemenea, importanța serviciilor la nivel mondial constituie un alt argument pentru demararea negocierilor, acestea reprezentând aproape 70% din PIB-ul global, cu o rată a angajărilor semnificativă. Însă, nivelul actual al ponderii serviciilor în comerțul exterior este unul redus (25%), fapt ce face ca TiSA să fie considerat un instrument important în creșterea ponderii lor în comerț prin diminuarea barierelor existente (Parlamentul European, 2016).

Comerțul cu servicii înregistrează o creștere accentuată la nivel mondial, tot mai multe companii îndreptându-și activitatea spre acest segment (Borta, 2015), care însumează în termeni de valoare adăugată 40% din comerțul transfrontalier (World Trade Organization, 2015). Totuși, ponderea serviciilor în comerțul mondial este mult mai scăzută decât cea a bunurilor, iar principalele cauze pentru această situație derivă chiar din proprietățile lor (Eurostat, 2016). Serviciile se caracterizează prin intangibilitate, imposibilitatea stocării, simultaneitatea producției și a consumului, non-durabilitate (Moeller, 2010), ceea ce poate face dificilă în anumite situații abordarea acestui segment pe piețele internaționale. Progresul tehnologic înregistrat cu precădere în telecomunicații a atenuat efectele negative ale proprietăților serviciilor, astfel că pot fi respectate și onorate în prezent inclusiv contractele la distanță.

Datele statistice aferente anului 2015 arată o scădere ușoară a nivelului înregistrat, dintre care cel mai mult se remarcă sectorul transporturilor (World Trade Organization, 2016). Acest declin a avut loc pentru prima dată din anul 2009 până în prezent (Graficul 1), determinat mai ales de aprecierea dolarului și de scăderea prețurilor mărfurilor (United Nations, 2016).

Graficul nr. 1: Evoluția comerțului cu servicii la nivel mondial în perioada 2011-2015

Sursa: Realizat de autori pe baza datelor WTO (2016a).

În perioada 2009-2014, volumul importurilor și al exporturilor a avut un trend ascendent. Exporturile de servicii au atins un maxim în anul 2014, ajungând la valoarea de 5.064 miliarde USD, iar volumul importurilor înregistrat a fost de 4.612 miliarde USD. Anul 2015 a reprezentat o scădere la nivelul încasărilor, exportul scăzând la 4.754 miliarde USD și importul la 4.612 miliarde USD. Această diferență poate fi pusă pe seama sensibilității crescute a sectorului de servicii la schimbările din mediul de afaceri (Ghibuțiu, 2015). Alte cauze pot fi: diminuarea nivelului PIB-ului în Brazilia și Federația Rusă (starea de recesiune economică înregistrată de cele două țări a condus la reducerea volumului importurilor, în vreme ce sancțiunile aplicate Rusiei au limitat într-o măsură și mai mare schimburile comerciale); situația economică a Chinei (una dintre cauze fiind încetinirea creșterii volumului importurilor), deprecierea valurilor (în mare parte datorată declinului importurilor într-un număr mare de țări, fără a avea însă influențe pozitive majore asupra exporturilor) și stabilizarea lanțurilor globale ale valorii - perioada anilor 1990-2008, caracterizată de o integrare rapidă a anumitor țări în lanțurile globale ale valorii, a dus la majorări semnificative ale exporturilor acestor țări comparativ cu altele. În prezent, această creștere pare să fi atins un punct de stabilitate (Ghibuțiu, 2016). Având în vedere faptul că țările BRICS reprezintă cele mai importante țări emergente din regiunile în care se găsesc, impactul economiei acestora este major, putând destabiliza și fluxurile țărilor din jur (Albu & Tănase, 2016) și implicit pot afecta economia la nivel mondial. De asemenea, un rol important au avut-o și factorii politici și economici din alte țări, ai căror efecte s-au propagat pe canale directe. Este cazul conflictului dintre Rusia și Ucraina, situației geopolitice din Orientul Mijlociu și crizei refugiaților, riscului de contagiune dinspre sectorul bancar din Grecia. Reducerea prețurilor la materiile prime, divergențele dintre politica monetară ale principalilor bănci centrale la nivel internațional (Banca Națională a României, 2016) influențează deopotrivă comerțul global cu servicii.

În ceea ce privește balanța serviciilor (diferența dintre exporturi și importuri), aceasta a înregistrat anual un sold pozitiv, atingând un maxim în 2011, de 187 miliarde USD. Un alt vârf a fost înregistrat în anul 2013, cu o valoare de 166 de miliarde USD, urmând ca apoi să scadă succesiv la 151 miliarde USD în 2014 și 142 miliarde USD în 2015. Printre principalele cauze care au dus la acest rezultat au fost evoluția comerțului cu bunuri – care este complementar cu cel de servicii, declinul fluxurilor de investiții străine directe (Popa, 2013), fluctuațiile de schimb valutar și declinul din sectorul construcțiilor și al transporturilor (World Trade Organization, 2016c).

Liberalizarea comerțului cu servicii creează oportunități pentru inovare și contribuie la majorarea productivității, având un impact pozitiv asupra fluxurilor internaționale de investiții și a celor comerciale. În acest mod, serviciile furnizate la nivel local se îmbunătățesc din punct de vedere calitativ, ca urmare a pătrunderii pe piața internă a unor practici internaționale inovatoare sau a unor tehnologii indisponibile până în momentul liberalizării (Hoekman & Mattoo, 2012). De asemenea, se creează noi locuri de muncă și se contribuie la diminuarea costurilor de producție, determinând în acest mod atingerea unui nivel mai ridicat de competitivitate (Centre for International Economics, 2010).

Beneficiile legate de liberalizare sunt cuantificabile atât pentru comercianți, cât și pentru consumatori. În domeniul transportului aerian, de exemplu, liberalizarea determină mărirea ariei de alegeri și calitatea serviciilor. Pentru operatorii aerieni, liberalizarea serviciilor reprezintă eficientizarea costurilor, creșterea profitabilității (International Air Transport Association, 2013) și mai ales accesul pe noi piețe, unde nu puteau opera anterior decât anumite companii (Airlines International, 2014). Exemplul european este elocvent în acest sens. Astfel, în urma liberalizării serviciilor de transport aerian, consumatorii au în prezent acces la un număr de alegeri definit mai ridicat decât în trecut, cursele s-au diversificat, iar numărul pasagerilor a crescut constant (International Civil Aviation Organization, 2016).

2. Obiectivele urmărite și probleme posibile care pot apărea ca urmare a liberalizării comerțului cu servicii

Acordul TiSA are prevăzută o nouă dispoziție, denumită „mecanism cu clichet”, propusă pentru angajamentele privind tratamentul național. Aceasta implică faptul că atunci când o țară îmbunătățește dispozițiile sale privind tratamentul național aplicat unui anumit tip de serviciu pentru furnizorii străini, noul nivel de tratament va avea caracter obligatoriu, fără cale de regres către nivelul anterior. În ceea ce privește angajamentele legate de accesul pe piață, prin abordarea listei pozitive stipulate în TiSA, reiese faptul că statele sunt obligate să respecte „liberalizarea autonomă”, acest lucru însemnând că părțile membre trebuie să se supună măsurilor și reglementărilor naționale în vigoare, indiferent de nivelul de liberalizare prevăzut în programul de angajamente GATS.

Elementele-cheie ale acordului propus sunt:

- Incorporarea dispozițiilor-cheie prevăzute în GATS în acordul TiSA;
- Adoptarea unei abordări „hibride” privind programarea angajamentelor, respectiv stabilirea unei liste negative privind tratamentul național și a unei liste pozitive (abordarea GATS) privind accesul pe piață;
- Punerea unui accent special asupra discuțiilor privind disciplinele noi și îmbunătățite prevăzute în regulamentul intern al acordului propus.

Conform informațiilor prezentate de către Congressional Research Service (2016), TiSA se bazează pe principiile fundamentale ale GATS. Câteva dintre punctele-cheie stipulate în acord sunt:

- Disciplinele privind reglementările interne: propunerea precizează posibilele elemente ale disciplinelor îmbunătățite pentru reglementările interne. Elementele care ar putea fi incluse sunt: reglementări generale ale scopurilor și obiectivelor (măsuri referitoare la licențierea cerințelor și procedurilor, inclusiv a celor de calificare, precum și standardele tehnice); transparența (dispoziții privind publicarea și disponibilitatea informațiilor privind legile, regulamentele și deciziile administrative cu aplicabilitate generală); cerințe de licențiere și proceduri; cerințe de calificare și proceduri (dispoziții privind modul în care ar trebui verificate și evaluate calificările, precum și modul în care cererile de calificări trebuie tratate); standarde tehnice (dispoziții privind modul în care standardele tehnice trebuie formulate).

- Serviciile legate de tehnologia informației și comunicațiilor (TIC). Noile principii includ: separarea elementelor de rețea; fluxuri de informații transfrontaliere; tratamentul nediscriminatoriu al produselor digitale; cooperarea internațională.
- Achiziții publice: participanții la negocierile privind acordul TiSA dezbat dacă să includă prevederi referitoare la achizițiile publice de servicii în completarea acordului privind achizițiile publice ale OMC (AAP).
- Serviciile financiare: membrii TiSA sunt obligați să își extindă nivelul actual de liberalizare și dereglementare financiară.

O comparație între dispozițiile din cadrul TiSA și cele prevăzute în GATS indică faptul că noul acord își propune o liberalizare a comerțului cu servicii, având următoarele îmbunătățiri față de GATS (Vastine, 2012):

- TiSA propune liberalizarea tratamentului național aplicat tuturor sectoarelor de servicii. Totodată, este posibil să permită statelor membre să negocieze excepții pentru anumite sectoare. Diferența constă în stabilirea unei liste negative privind tratamentul național, caracterizată de un grad de liberalizare mai ridicat, comparativ cu abordarea unei liste pozitive.
- Acordul propune o dispoziție nouă, neprevăzută în GATS, denumită „mecanism cu clichet”, aplicată tot angajamentelor referitoare la tratamentul național.
- Acordul permite integrarea, în viitor, a noi sectoare din comerțul cu servicii, în comparație cu GATS.
- În plus față de GATS, la masa negocierilor, TiSA include subiecte precum întreprinderile de stat, fluxurile de date transfrontaliere sau achizițiile publice guvernamentale.

Negocierile TiSA se derulează sub un grad ridicat de lipsă de transparență, puține informații fiind disponibile publicului larg, ceea ce contrastează cu poziția pe care trebuie să o adopte țările membre privind transparența (European Digital Rights, 2016). Această rezervă pentru diseminarea informațiilor se va sfârși abia după 5 ani de la terminarea negocierilor, când documentele oficiale vor fi publicate în totalitate (German Trade Union Confederation, 2015). Până în prezent, doar Uniunea Europeană și Statele Unite ale Americii au făcut publice o parte din documente (Roy, 2016), restul partenerilor fiind mai rezervați în a divulga informații către public.

Secretizarea negocierilor vine pe fondul dorinței de a purta discuții fără ca publicul larg să se poată implica activ. Conform lui Gould (2015), este vorba mai ales de interesul marilor corporații care își doresc mai multă libertate de acțiune pe piața internațională, precum: extinderea programului de muncă, renunțarea la normele pentru reducerea poluării, inclusiv a celei fonice, eliminarea legislației care îngreșează localizarea unor noi sedii sau puncte de lucru. Aceste aspecte generează în mod firesc îngrijorare cu privire la posibile compromisuri care se pot face în domenii ca: sănătate, educație, cultură, prestarea de servicii de utilitate sau în domeniul bancar.

Totuși, transparența este tratată ca un subiect important în textul acordului, aceasta având un rol important, în special în ceea ce privește mobilitatea resurselor umane. Lipsa informațiilor pentru public în privința recunoașterii calificărilor, a documentelor oficiale necesare sau a cerințelor de angajare constituie piedici importante în posibilitatea angajării pe piețele externe (Comisia Europeană, 2014).

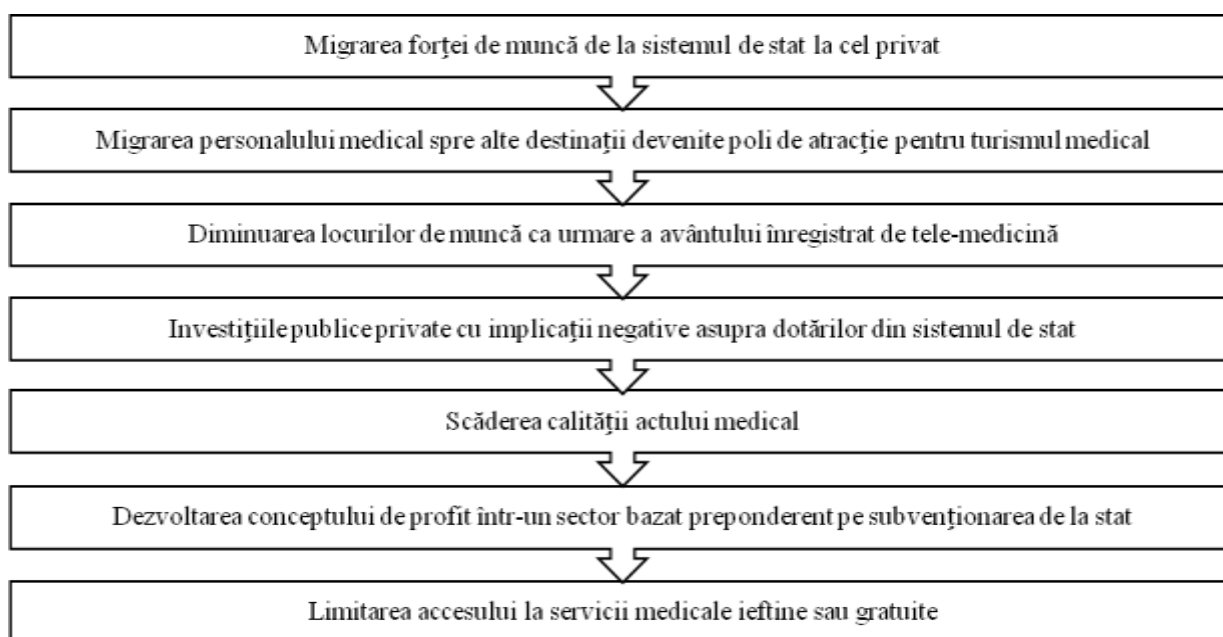
Pe de altă parte, TiSA a atras și poziții ferme din partea unor organizații care se împotrivesc semnării acestui acord. Principalul considerent al opoziției a fost teama liberalizării serviciilor de sănătate și de educație. De asemenea, reprezentanții acestor organizații anticipează scăderea standardelor de calitate în sectorul alimentar, a creșterii poluării și afectarea mediului și chiar îngrădirea drepturilor angajaților (Hamilton & Webster, 2015; Greenpeace, 2016). EDRI - European Digital Rights (2016) și-a manifestat îngrijorarea cu privire la respectarea datelor cu caracter personal în cazul tranzacțiilor din mediul online, existând suspiciunea ca în urma unei activități pe site-urile înregistrate în altă țară, datele să fie stocate, nerespectându-se legislația în vigoare.

O altă îngrijorare vine din partea IMM-urilor care reprezintă principalii angajatori din țările partenere. Spre deosebire de marile corporații, pentru care liberalizarea serviciilor este preponderent benefică, în cazul întreprinderilor de mici dimensiuni, sporirea concurenței pe piața internă pune sub semnul întrebării capacitatea acestora de a se adapta și de a face față competiției. Un alt aspect care trebuie luat în calcul este faptul că întreprinderile mici și mijlocii din sectorul serviciilor angajează preponderent femei – o categorie socială vulnerabilă care ar putea avea de suferit ca urmare a intensificării concurenței de pe piața muncii (Khan, 2014).

Privatizarea companiilor de furnizare a utilităților, îndeosebi a celor care furnizează apă potabilă, constituie o altă problemă sensibilă. Îngrijorarea apare în condițiile în care țările care participă la acord nu integrează acest serviciu pe lista negativă, ceea ce se traduce prin obligativitatea guvernului de a accepta accesul pe piață al distribuitorilor străini (The Transnational Institute, 2015).

Unul dintre cele mai vizate domenii în ceea ce privește opoziția față de acord este sănătatea. Odată cu liberalizarea serviciilor medicale, incluzând aici și tele-medicina, apare întrebarea dacă sistemul public va fi afectat și cine va avea de suferit. Conform lui Van Gijssel (2014) și Asociației Mondiale de Medicină (2015), îngrijorările sunt reale, fiind identificate mai multe situații în care populația locală poate avea de suferit (Figura 1).

Figura 1: Îngrijorările determinate de acordul TiSA în sectorul medical

Sursa: Realizată de autori pe baza Val Gijssels (2014) și a informațiilor furnizate de Asociația Mondială de Medicină (2015).

Îngrijorările au mai ales legătură cu două aspecte principale din domeniul sanitar: resursele umane și impactul avut asupra populației cu venituri medii sau sub medie. Liberalizarea acestui sector înseamnă inevitabil permiterea investițiilor străine directe care se traduc prin construirea de spitale noi, dotate cu aparatură de ultimă generație. Deși aparent implicațiile sunt pozitive, populația având acces la proceduri care nu erau disponibile înainte de această etapă, intervine costul ridicat al investigațiilor și al procedurilor din sectorul privat. Acest lucru generează limitarea accesului publicului larg la servicii înalt calitative în detrimentul celor care nu își permit să achiziționeze astfel de servicii. Apare astfel noțiunea de profit care, într-un domeniu controlat preponderent de stat, are o valoare redusă, cu implicații ne semnificative. Creșterea investițiilor străine într-o țară face ca presiunea profitului să crească, afectând chiar segmentul de populație care are cea mai mare nevoie de servicii medicale: cel format din persoane vulnerabile, care nu își permit o asigurare privată de sănătate sau plata integrală a investigațiilor.

De asemenea, calitatea actului medical din unitățile spitalicești de stat este în pericol să se reducă semnificativ, pe de o parte din cauza accentului pus pe sectorul privat, iar pe de altă parte pe fondul migrării forței de muncă. Cadrele medicale și personalul auxiliar sunt atrase de condițiile de muncă din unitățile private și de nivelul de salarizare atractiv. În acest fel, spitalele de stat rămân cu un deficit de personal, mai ales în pozițiile de vârf ale echipelor medicale.

Nu trebuie scăpat din vedere nici aspectul migrației forței de muncă dintr-o țară în alta, ca urmare a creării unor poli de turism medical, reprezentând mobilitatea pacienților în afara granițelor țării, având ca scop principal tratarea unei afecțiuni (Alvarez et al., 2011). Acest scenariu are implicații negative duble, atât pentru sistemul privat, cât și pentru cel de

stat. De asemenea, migrația personalului din zonele rurale către marile orașe, în care investesc companiile din sănătate reprezintă o altă problemă pentru majoritatea populației.

Liberalizarea serviciilor duce și la dezvoltarea unui fenomen specific medicinei moderne: tele-medicina. În acest fel, se pot exporta servicii medicale, putând fi pus un diagnostic de la distanță, mizându-se pe echipe multidisciplinare, care au o capacitate extinsă de a interpreta rezultatele anamnezei și ale investigațiilor medicale. Implicațiile negative provin din faptul că acest serviciu necesită forță de muncă înalt specializată, generând deficit în unitățile spitalicești, indiferent de forma de proprietate, cu importante consecințe asupra populației locale.

În ciuda acestor opinii care trag un semnal de alarmă cu privire la schimbările posibile din economiile naționale participante în cadrul acordului, textele publicate de Comisia Europeană susțin că îngrijorările nu sunt fondate, oferind explicații succinte:

- Impactul acordului asupra serviciilor de sănătate publică sau de educație: în opinia Uniunii Europene, acest motiv de îngrijorare este nefondat, acordul excluzând din start serviciile de sănătate publică, sociale sau cele de educație finanțate din bugetul statului.
- Impactul asupra sistemului privat de educație: în acest caz, fiecare stat este liber să elaboreze propriile programe și politici de educație, atât timp cât această libertate se aplică numai sistemului privat de educație și nu celui subvenționat din bani publici.
- Impactul asupra sistemului privat de sănătate: fiecare stat membru poate permite intrarea pe piața serviciilor medicale a companiilor din afara Uniunii Europene, care să furnizeze aceste servicii în sistem privat. Astfel, este la latitudinea fiecărui stat modul în care își reglementează serviciile, cum își definesc standardele de siguranță și de calitate pe care doresc ca furnizorii să le îndeplinească.
- Impactul asupra protejării cu caracter personal: acordul va funcționa pe aceeași structură GATS ce reglementează măsurile de siguranță privind securitatea datelor. În plus, acordul permite statelor membre aplicarea legislației proprii privind confidențialitatea și protecția datelor.
- Impactul asupra controlului asupra băncilor și piețelor financiare: TiSA permite membrilor reglementarea serviciilor financiare la nivel național, precum și impunerea restricțiilor comerciale pentru menținerea stabilității sistemelor financiare.

Astfel, acordul TiSA, poate avea, pe lângă avantajele asupra consumatorilor și companiilor anunțate de Comisia Europeană și aspecte negative, care pot modifica piața internă în detrimentul beneficiului populației. Totuși, având în vedere lipsa de transparență în ceea ce privește textul complet al acordului, este greu de cuantificat care vor fi efectele generate de liberalizarea pieței serviciilor.

3. Concluzii

Acordul TiSA a apărut pe fondul dorinței partenerilor de a facilita schimburile comerciale cu servicii, care au un rol important în contextul amplificării rețelelor globale de

producție. Urmând o structură similară cu cea a GATS, noul tratat își propune o abordare mai ambițioasă, care să atingă puncte neluate în considerare în acordul precedent, eliminând în acest fel barierele din domeniu prin liberalizarea piețelor. Deși numără în prezent un total de 23 de membri (considerând Uniunea Europeană ca entitate), se urmărește creșterea în viitor a numărului de parteneri, China anunțându-și deja intenția în această privință.

Beneficiile rezultate din documentele oficiale publicate de Comisia Europeană anunță încheierea negocierilor într-un ton optimist, cu avantaje pentru piețele angrenate în discuții. Totuși, lipsa de transparență trezește suspiciunea unui număr tot mai ridicat de organizații care atrag atenția față de anumite scenarii mai pesimiste. Astfel, există îngrijorări aparent fondate cu privire la pericolul generat de liberalizarea serviciilor în domenii care sunt deocamdată reglementate de stat. Implicațiile reale vor fi însă edificate abia după 5 ani de la semnarea acordului, ceea ce anunță o intensificare a neîncrederii.

Referințe bibliografice

Albu, C. & Tănase, A.I. (2016). BRIEF COMMENTS ON RECENT GLOBAL GROWTH FORECASTS FOR 2016-2017. NOS. Disponibil la: <http://www.nos.iem.ro/bitstream/handle/123456789/902/260-539-1-PB.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Alvarez, M.M., Chanda, R. & Smith, R.,D. (2011). The potential for bi-lateral agreements in medical tourism: A qualitative study of stakeholder perspectives from the UK and India. *Globalization and Health*. Vol 7, nr. 11, pp. 1-9.

Airlines International. (2014). *Africa would benefit from liberalization*. Disponibil la: <http://airlines.iata.org/analysis/africa-would-benefit-from-liberalization>.

Banca Națională a României. (2016). *Raport asupra stabilității financiare*. Disponibil la: <file:///C:/Users/Alina/Downloads/RSF2016aprilie.pdf>.

Bălțătescu, I. (2014). Parteneriatul transatlantic pentru comerț și investiții – o privire de ansamblu. Disponibil la: <http://oaji.net/articles/2016/3365-1467973577.pdf>

Borta, L. (2015). The European Union “chasing” a plurilateral market access by negotiating the TiSA. *The USV Annals of Economics and Public Administration*. Vol. 15, Nr. 1. Pp. 152-158.

Centre for International Economics. (2010). *Quantifying the benefits of services trade liberalization*. Disponibil la: <https://dfat.gov.au/about-us/publications/Documents/quantifying-the-benefits-of-services-trade-liberalisation.pdf>.

Comisia Europeană. (2016). *TISA Questions and answers*. Disponibil la: <http://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/TiSA/questions-and-answers/>.

Comisia Europeană, (2014). *Results of the public survey on the Trade in Services Agreement*. Disponibil la: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2014/may/tradoc_152464.pdf.

Comisia Europeană. (2013). *Schimbările economice: o sursă-cheie de creștere economică și de creare de locuri de muncă în UE*. Disponibil la: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/march/tradoc_150691.pdf

Dur, A. & Elsig, M. (2015). *Trade cooperation*. Cambridge University Press: Cambridge.

EDRI. (2016). *TiSA resolution: what are you going to do about it?* Disponibil la: <https://edri.org/tag/trade-in-services-agreement/>.

European Digital Rights. (2016). *Trade in services agreement*. Disponibil la: https://edri.org/files/TiSA_Position_Jan2016e.pdf.

Eurostat. (2016). *International trade statistics introduced*. Disponibil la: http://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/International_trade_statistics_introduced.

German Union Confederation. (2015). *Position Paper of the German Trade Union Confederation (DGB) on the Plurilateral Trade in Services Agreement (TiSA)*. Disponibil la: <file:///C:/Users/Alina/Downloads/German-Trade-Union-Confederation-DGB-Position-Paper-on-TiSA.pdf>.

Ghibuțiu, A. (2014). *Negocierile plurilaterale pentru convenirea unui nou acord privind comerțul cu servicii*. *Journal of Global Economics*. Vol. 6, Nr. 1. Disponibil la: <http://iem.ro/rem/index.php/REM/article/view/129/135>.

Ghibuțiu, A. (2016). *Evoluția comerțului internațional în 2015 și perspectivele pentru 2016-2017. Impactul transformărilor socio-economice și tehnologice la nivel național european și mondial*. Vol. 12, nr. 2, pp. 3-28.

Greenpeace. (2016). *Greenpeace Netherlands leaks TiSA negotiation texts, publishes analysis of energy annex during Geneva negotiations*. Disponibil la: http://www.greenpeace.org/slovenia/Global/slovenia/Dokumenti/2016/20160906%20ne%20CETA/PR_GP%20NL_TiSA.pdf.

Gould, E. (2015). *The really good friends of transnational corporations agreement*. *Public Services International (PSI)*. Disponibil la: http://www.world-psi.org/sites/default/files/documents/research/report_tisa_eng_lr2_embargoed.pdf.

Gupta, P. (2014). *Trade in Services Agreement: Old wine in new bottle?*

Hamilton, L. & Webster, P. (2015). *The international business environment*. Oxford University Press: Oxford.

Herdehen, M. (2016). *Principles of international economic law*. Oxford University Press: Oxford.

Hoekman, B. & Mattoo, A. (2012). *Liberalizing Trade in Services: Lessons from Regional and WTO Negotiations*. *Global Trade and Financial Architecture*. Disponibil la: http://globalgovernanceprogramme.eui.eu/wp-content/uploads/2012/11/Hoekman-Mattoo-Services-Cooperation_International_Negotiation_final.pdf.

International Air Transport Association. (2013). *Liberalization*. Disponibil la: <https://www.iata.org/policy/Documents/liberalization.pdf>.

International Civil Aviation Organization. (2016). *Outcomes of air services liberalization and deregulation of the republic of Korea*. Disponibil la: http://www.icao.int/Meetings/a39/Documents/WP/wp_252_en.pdf.

Khan, T. (2014). *Unfair Trade? Preferential Trade Agreements, Human Rights and Inequalities*. *Development*. Vol. 57, nr. 3. Pp. 423-432.

Marchetti, J., & Roy, M. (2013). *The TISA Initiative: An Overview of Market Access Issues*. Disponibil la: https://www.wto.org/english/res_e/reser_e/ersd201311_e.pdf.

Moeller, S. (2010). *Characteristics of services – a new approach uncovers their value*. *Journal of services marketing*. Vol. 24. Nr. 5.

***. (2015). *New Trade Agreements and what They May Mean for Public Health and Health Care*. *World Medical Journal*. Vol. 61, Nr. 1, pp. 1-2. Disponibil la: https://www.wma.net/es//99members/10working/2015/ga_cs201_202/56sp/wmj201501-on-trade-agreements1.pdf.

Office of the United States Trade Representative. (2016). *Trade in services agreement*. Disponibil la: <https://ustr.gov/TiSA>.

Parlamentul European. (2016). *Financial services liberalisation and TISA: implications for EU Free Trade Agreements*. Disponibil la: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/578019/EXPO_STU\(2016\)578019_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/578019/EXPO_STU(2016)578019_EN.pdf).

Peng, S. (2013). *Is the Trade in Services Agreement (TiSA) a Stepping Stone for the Next Version of GATS?*. Disponibil la: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2372224.

Popa, F. (2013). *Impactul crizei mondiale asupra comerțului internațional*. *Management Intercultural*. Vol. XV, Nr. 3, pp. 280-288.

Public Services International (PSI). *Uruguay abandons TiSA*. Disponibil la: <http://www.world-psi.org/en/uruguay-abandons-tisa>

- Rajsingh, P., & Mage, S. (2016). *The financial services annex of the Trade in Services Agreement: Impact analysis in light of the global financial crisis*. Disponibil la: https://www.tizianabeghin.eu/images/newsletter/TTIP_LEAKS/tisa_eng.pdf.
- Roy, M. (2016). *Research Handbook on Trade in Services*. Edward Elgar Publishing: Cheltenham, Gloucestershire.
- The Transnational Institute. (2015). *How TiSA strolls off with our services*. Disponibil la: <https://www.tni.org/en/article/how-tisa-strolls-off-with-our-services>.
- Tilburg University. (2016). *TTIP, CETA, TiSA behind closed doors: transparency in the EU trade Policy*. Disponibil la: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2835956.
- United Nations. (2016). *World Economic Situation and Prospects 2016*. Disponibil la: http://www.un.org/en/development/desa/policy/wesp/wesp_current/2016wesp_update.pdf.
- Van Gijssel, N. (2014). *From GATS to TISA: Impact on the health sector*. Disponibil la: http://www.world-psi.org/sites/default/files/documents/research/natalievangijssel_from_gats_to_tisa_impact_on_the_health_sector.pdf.
- Vastine, J.R. (2012), *A New Form of Services Trade Agreement Moving Ahead in Geneva: The International Services Agreement*. Disponibil la: http://cbpp.georgetown.edu/sites/cbpp.georgetown.edu/files/Vastine-new-form-services-trade-agreement-moving-ahead-geneva-11412_0.pdf.
- Weller, P. & Yi-chong, X. (2015). *The politics of international organizations: views from insiders*. Routledge: London.
- World Trade Organization. (2015). *Services and global value chains – some evidence on servicification of manufacturing and services networks*. Disponibil la: https://www.wto.org/english/res_e/reser_e/ersd201503_e.pdf.
- World Trade Organization. (2016b). *Trade growth to remain subdued in 2016 as uncertainties weigh on global demand*. Disponibil la: https://www.wto.org/english/news_e/pres16_e/pr768_e.htm.
- World Trade Organization. (2016c). *World Trade Statistical Review*. Disponibil la: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/wts2016_e/wts2016_e.pdf.
- Xinquan, T. & Nianli, Z. (2016). *Implications of China's Possible Participation in the TiSA Negotiations*. European University Institute. RSCAS Publications: San Domenico.